

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 6

БЕОГРАД 1937 ГОДИНЕ

КЊИГА 3

XLV РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 1 ЈУЛА 1937 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАЛИ:

ПРЕТСЕДНИК

СТЕВАН ЋИРИЋ

И

ПОТПРЕТСЕДНИЦИ

ФРАЊО МАРКИЋ И ВОЈКО ЧВРКИЋ

СЕКРЕТАР

Др. АНДРЕЈ ВЕБЛЕ

Присутни г. г. Министри: Министар унутрашњих послова др. Антон Корошец; Министар правде др. Никола Суботић; Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић; Министар грађевина др. Марко Кожул; Министар шума и рудника Ђура Јанковић; Министар просвете Добривоје Стошовић; Министар финансија Душан Летица; Министар пошта, телеграфа и телефона др. Бранко Калуђерчић; Министар без портфеља Војислав В. Ђорђевић; Министар физичког васпитања народа др. Јосип Рогич.

ПОЧЕТАК У 10.40 ЧАСОВА

САДРЖАЈ:

Пре дневног реда: — Читање и усвајање записника XLIV редовног састанка;

Говорници: Војислав Лазић (примедба на записник), Секретар Народне скупштине др. Андреј Вебле, Велимир Аћимовић (примедба на записник), Обрен Савић, Председник Народне скупштине Стеван Ћирић (три пута).

Дневни ред: 1 — Претрес интерпелације народног посланика Манфреда Паштровића на Министра саобраћаја и Министра социјалне политике и народног здравља о уређењу услова рада на бродовима и социјалног стања поморских радника.

Говорници: Манфред Паштровић (два пута), Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић (два пута), др. Часлав Никитовић, Потпретседник Народне скупштине Фрањо Маркић.

2 — Претрес интерпелације народних посланика др. Сулејмана Хафизадића и другова на Министра правде о одлагању наступа строгог затвора др. Милоша Јудајића, адвоката из Сенте, који је правоћном пресудом Касационог суда у Новоме Саду од 1 фебруара 1937 године осуђен на

18 месеци строгог затвора и 3 године губитка часних и политичких права.

Говорници: др. Сулејман Хафизадић (два пута), Министар правде др. Никола Суботић, др. Војислав Дошен, др. Српко Вукановић, Потпретседник Народне скупштине Фрањо Маркић (четири пута).

3 — Претрес интерпелације народног посланика Николе Преке на Министра финансија о одузимању 600 дозвола за саћење дувана сиромашним старосадиоцима дувана из Херцеговине.

Говорници: Никола Прека (два пута), Министар финансија Душан Летица, Потпретседник Народне скупштине Фрањо Маркић, Потпретседник Народне скупштине Војко Чвркић.

Председник Стеван Ћирић: Господо народни посланици, имам част отворити XLV редовни састанак Народне скупштине. Молим господина секретара да изволи прочитати записник претходног састанка.

Секретар др. Андреј Вебле прочита записник XLIV редовног састанка.

Претседник Стеван Ђирић: Има ли ко од господи народних посланика какву примедбу на записник? (*Војислав Лазић:* Молим за реч.) Г. Војислав Лазић има реч.

Војислав Лазић: Господо народни посланици, господин секретар учинио је две погрешке у писању записника уколико се то односи на моје поднесене интерпелације. Ја сам поднео једну интерпелацију на г. Министра просвете зато што се учитељска удружења као струковна удружења потчињавају Југословенској радикалној заједници. Интерпелација је јасна у том правцу и треба да буде у записнику написано онако како сам је и поднео, док међутим у записнику стоји да сам ја поднео интерпелацију против потчињавања учитељских удружења појединим партијама. Ја нисам навео „појединим партијама“, него сам казао Југословенској радикалној заједници. Даље, господо, ја сам поднео интерпелацију против поступка начелника Среза тамнавског на Убу, који је незаконитим путем сменио са положаја претседника Општине новачке Николу Ђириловића и све одборнике који су правно изабрани и правно у општини радили. Међутим, овде у записнику стоји, да сам ја поднео интерпелацију због разрешења општинске управе у Новаку, Срез посавски. Према томе значи, да господин секретар неће да чита интерпелације и уопште неће да пази, како записник пише. Због тога ја протестујем против тога записника, а нарочито против извртања чињеница. Треба увек приказати ствари онакве какве јесу, а не извртати, наравно, у корист владину. Зашто да се не каже, да Влада потчињава учитељске организације у партиске сврхе, за Југословенску радикалну заједницу. То није учињено само зато, да изгледа као да те организације потчињавају и друге партије. Међутим, привилегију за то има само Влада и нико други. Ја протестујем противу оваквог вођења записника и молим господина секретара да прими ову исправку.

Претседник Стеван Ђирић: Молим господина секретара, да се изјасни у погледу примедбе г. Лазића на записник.

Секретар др. Андреј Вебле: Част ми је изјавити, да не могу примити примедбу господина Лазића. (Граја и протести на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина примедбу г. Лазића? (Прима — Не прима!) Она господа која примају примедбу на записник, нека изволе седети, а који не примају примедбу на записник, нека изволе устати. (Већина устаје). Већина је устала и према томе објављујем да примедба господина Лазића није примљена и да је записник усвојен већином гласова онако како га је г. секретар прочитао. (Протести на левици).

Има реч народни посланик г. Велимир Аћимовић.

Велимир Аћимовић: Господо, ја до јуче нисам био начисто и нисам веровао, да је Претседник скупштине г. Стеван Ђирић учествовао уопште у случају који се одиграо са мном. Тек јуче, кад је г. Ђирић одговорио, ја сам видео, да је то урађено са његовим знањем. Господин Ђирић, одговарајући јуче, на крају је рекао, да су они мене лечили. Како мени то није познато, ја бих молио г. Претседника да ми наведе уставне одосно законске прописе који би установљавали неко парламентарно лечење. (Пљескање и смех на левици).

Господо, има још једна нетачност у изјави господина Ђирића. Господин Ђирић је рекао, да је то урађено сагласно са шефовима група.

Ја сам лично говорио са неким, а такође и неки моји пријатељи, и сазнао сам да је шефовима група презентирана готова свршена ствар. Дакле, њима је презентирана готова ствар. Али оно што је најжалосније и најтрагичније, то је, што се употребљавало још једно сретство. И сада када морам да водим рачуна да не употребим неки непарламентарни израз, који сам јуче употребио против полиције, а не против г. Претседника, употребљавало се оно што је сваком човеку светиња, употребљавало се моја породица. Шефовима група је речено, да је моја породица захтевала да ја будем на овај начин удаљен. Ја нећу да вас мучим с тим. Незгодно је да овде човек говори о овоме случају, шта више врло је тешко. Чitam јуче у „Политици“ да је господин Претседник казао, да је то било сагласно са шефовима група и са мојом породицом. Кад сам питао редакцију одакле то „са мојом породицом“, јер г. Претседник није употребио тај израз „са мојом породицом“, мени је редакција одговорила да је тако унето у стенографске белешке. Ја молим господина Претседника да нареди, да се ово „са мојом породицом“ избаци из стенографских белешака. Јер, ако сам нешто ја крив, нека се мени суди, а ја сам дужан да заштитим своју породицу.

На крају господин Ђирић каже, како би желео и како би се радовао ако сам ја оздравио. Кад ми господин Ђирић замера на страховито непарламентарним изразима, како ја онда да оквалификујем израз: „Радоваћемо се ако се г. Аћимовић излечио“. Господо, то је тако двосмислено за мене, ја нисам ни био болестан и ја о томе да нисам ни био болестан имам документа од надлежног суда из Загреба. То је прво увреда за мене и моју породицу, а друго, то је уједно и претња. Господо народни посланици, ја вас молим да ову моју ствар узмете сасвим озбиљно, а мени се неће више десити да ме лечи Народна скупштина, то вам гарантујем, јер ако би се мени то десило још који пут, не дај Боже, ја бих радије извршио самоубиство. А ја бих, господо, више волео да сам погинуо него што сам то преживео. И онда када се још дода да ја имам троје деце и жену и што су све они препатили за два месеца страхујући да се мени што догоди, а уз то су још слали мојој породици из овога Дома, који треба да штити посланике, и поручивали да буде мирна и да никоме ништа не говори, иначе не гарантују за живот ни њој ни мени. Породица је, господо, свакоме човеку светиња. Моја су деца довођена мени у санаторијум где сам био интерниран и моја је породица читаво два месеца страховито патила. Ја живим, господо, али не живим. Ја гледам пред собом мртваце, теже је човеку гледати живе мртваце, него кад умру. Ја сам изнео само оно што сам проживео и ја и моја породица, а опет велим да бих више волео да сам погинуо. Господин Ђирић, у место да заједнички залечимо рану, употребио је и реч „породицу“, коју јуче није употребио и наредио је да се то унесе у стенографске белешке. Ви, господо, треба да штитите имунитет посланички, а мени се ово неће и не може више догодити.

Ја имам девојчицу у VI разреду гимназије, у шеснаестој години, тако рећи девојку, и шта ће њој да кажу сутра кад је буду тражили да је за-

просе, кад се каже да је њен отац још болестан, да није оздравио, као што је овде рачено.

Кад се расправљало о народним посланицима који су били ухапшени у Управи града Београда, г. Ђирић је сишао у клупе посланичке и умиривао народне посланике, објашњавајући им како су ови људи патили у Управи града Београда. А кад сам ја казао како се према мени поступало у Управи града Београда и када сам, да то што боље претставим, употребио један израз, он уместо да ствар извиди па да се казне они који су овако противу мене поступали, он тај израз назива страховито непарламентарним. Моје је уверење да се просто ишло на то, да се ја жив не вратим, а ја вам и сам кажем, да бих се радовао да се нисам жив кући вратио.

Претседник Стеван Ђирић: Ствар је сасвим озбиљна и допустите ми, господо народни посланици, да вам, *sine ira et studio*, објасним како ствар стоји.

Ја верујем да је г. Аћимовић говорио по свом дубоком уверењу, али то уверење не мора бити објективно. Шта више, кад човек сам о себи говори и сам о себи суди, обично суди субјективно. Факат је ово што је г. Аћимовић казао: да ја као Претседник Народне скупштине, нисам учествовао у одлукама које су се односиле на лечење г. Аћимовића. Нисам учествовао зато што у том времену нисам био присутан у Београду. Али, вративши се са пута, кад сам чуо извештаје мојих заменика, извештаје који су се потпуно подударали са мишљењима г. г. шефова група, ја сам ту ствар након одобрено и са овога места, господо, тврдим да моји заступници нису у томе учинили никакву погрешку, никакав корак који је недозвољен, а најмање такав корак који би ишао на штету нашега друга, нашега милога друга г. Веље Аћимовића.

Господо, ствар је уопште деликатне природе и ја само могу поновити оно што сам и јуче казао: да стојим на расположењу и г. колеги Веље Аћимовићу и г. г. шефовима група и свима претставницима наших клубова — ако клубови налазе за потребно да за то овласте и друге претставнике — да у моме кабинету испитамо сва акта и факта, и ви ћете сви, господо, бити дубоко уверени, па и сам г. Аћимовић, да је Народна скупштина учинила све да нашем колеги, нашем драгом колеги, помогне у невољи.

Ја дубоко жалим ако је г. колега Аћимовић моје јучерање изразе о томе, да ли је он потпуно оздравио или није, криво схватио. Ја их са овога места могу само тако интерпретирати да у тим речима нема ничега другог него само она природна жеља која се у оваквим приликама исказује а која је у томе да Ви, г. колега, будете потпуно здрави на срећу своју и своје породице. (*Велимир Аћимовић:* Ја се понова плашим Ваших речи!) Ја, господине колега, немам увида у Ваше здравствено стање и својим речима нисам хтео ништа друго да кажем до то: да Вам желим најбоље здравље и то у што бржем времену. (*Др. Мирко Дошен* упада у реч). Господо, ја немам увид у здравствено стање, и на упадицу г. Дошена, да то значи да није још здрав, могу да одговорим да то није никаква срамота бити слаб... (*Граја на левици*)... Није никаква срамота не бити здрав. Немојте криво тумачити те речи и немојте у њима налазити онога чега нема. Па колико пута смо

били узбуђени за здравље наших најмилијих, па зар онда кад се узбуђујемо за здравствено стање наших најмилијих, зар ми њих онда понижавамо. Ствар је проста, па Вас молим да те моје речи не тумачите друкчије већ само онако како би их тумачио сваки други, који у мојим речима не би тражио никакве задње намере. (*Пљескање код већине*).

Још једну ствар, господо, морам да споменем: да ли сам ја јуче у своме говору рекао: „У сагласности са шефовима група и породицом г. Аћимовића — тачно не знам. По § 130 Закона о пословном реду имао сам право да учиним исправку такве природе у своме говору, и ја г. Аћимовићу могу рећи... (*Велимир Аћимовић:* Није постојала сагласност породице!)... ја му могу одговорити ово: да оно што сам изјавио, то је сушта истина, а пошто г. Аћимовић упада са противним тврдњама да то није истина, и да не стоји сагласност породице, ја молим г. Аћимовића и шефове група, да ме изволе посетити па да ову своју тврдњу докажем.

Још на једну тврдњу г. Аћимовића морам се осврнути, а то је да су из ове Куће даване поруке, које се граниче са претњама, са страховитим претњама, тако да би она господа посланици имали право, који су се узбуђивали, кад би те поруке биле истините. Али, господо, ја то одбијам, ја лично, као Претседник Народне скупштине, и господа Потпретседници, као моји заменици, никад и никакве поруке нисмо давали, које би се граничиле са претњама или биле неповољне за г. Аћимовића као нашега друга.

Ја вас, господо, молим, да овај случај сматрате утолико озбиљним, уколико би било страховито кад би се заиста на овај начин вређао имунитет госпode народних посланика. У овоме случају, господо, тога нема. Не хотећи да улазим у детаљније излагање пред пленумом из појмљивих разлога, молим и појединце свакога господина народног посланика, који има какву сумњу у моју изјаву, да се обрати на Претседништво, да бих оно, што нисам пред пленумом могао рећи документовано изложио.

Реч има народни посланик г. Обрен Савић.

Обрен Савић: Господо народни посланици, дозволите ми и допустите ми, трудићу се да будем што краћи, па вас унапред молим да ме разумете да веома тешка срца излазим овде и још теже говорим из два разлога. Први је разлог, што је болест моје тело физички упропастила тако, да се слабо и крећем; а други је што сам овде, како бих рекао, овако деформисаног тела принуђен да излазим да говорим о самом себи, што ми то веома тешко на срце пада.

Много поштовани мој друг Мита Димитријевић јуче је са овога места рекао да сам ја добио 30 хектара земље као неку награду од државе. Када би ова земља била лично моја, или моје породице... (*Жагор на левици*). Полако, господо. Дакле, када је реч о мени и овој награди, хоћу да кажем ово: Добио сам толико у Косову косовске утрине колико је као добровољац бивше српске војске добио сваки онај који је био бугарски војник, немачки војник, турски војник, аустријски војник итд., јер су доле пустили само колонисте, а о оним другим добровољцима можете се информисати у Министарству, јер се тек сад води рачуна да би се наградили и они који су били добровољци српске војске. Како ће се то решити ја унапред не знам.

Само знам ово: када сам ја добио са једном извесном групом, из такозваног Погорелог појаса земљу, косовску ледину, да је и дан данашњи та земља, коју ми скоро пуних 20 година радимо, стављена на расположење г. Министру пољопривреде и око тога се води преписка из простог разлога што скоро двадесетгодишњи наш рад није могао да покаже ту никакав успех, јер је земља сасвим дивља. И ко год од вас овде жели да насели неког свог на земљу 20 година раћену, часно и поштено обећавам у овоме Дому, оно што ми припада ја ћу му поклонити, само нека то држава у форму закона завије. Ту су насељени људи из такозваног Погорелог појаса. Ја мислим, браћо, колико год је светски рат оставио трага разним страхотама по земљи у виду пушака, митраџеза, вешала, стрелјања итд., да ће му најжалоснију слику овог светског рата пружити такозвани Погорели појас. Јер ту ћете наћи кућишта и омеђишта која су за навек остала пуста, јер оно што је било за гинути и пушку носити, то је погинуло, а дечица и остали изумирали су по разним логорима, тако да ту зјапе куће и омеђишта и зјапеће вековима.

Пошто је у овоме Дому потекло да се говори и о мени, ви знате из којих разлога, ја би вас молио за стрпљење да се дотакнем, када сам се већ попео на ову говорницу, и мог националног рада, о коме никада и нигде нисам говорио, не само ја као јединка или индивидуа него и моји другови, којих има у већем броју, па се с времена на време састанемо и шапућемо о нашем бившем раду, разговарамо, али за све ово што смо радили никада нам ни на крај памети није било да ћемо тражити да наплатимо од наше Краљевине, коју смо у то доба мислили створити. Али, господо, ја мислим да су непобитне чињенице, а то ћу уверењима живих људи доказати, сарадника мојих, да је од 63 наша друга, који су били са нама на разним бојиштима као добровољци, четворицу аустријска власт ухватила и обесила их.

Дакле, доказано је како су аустријске власти нас гониле и како су поступале са онима које су у своје руке ухватиле. (Један глас са левице: То су Корушчеве власти, које и сада владају! — Граја. Протести код већине). Молим, браћо, ја мислим да сам умро да би се из поштовања према своме другу неколико секунди прећутали, па зато дозволите и сада, и ако тешка срца, да кажем оно што мислим, а ја ћу се трудити да будем што краћи.

Ми смо у арадским зидинама окове носили, они су нам на ногама звецкали, али, другови, ми смо их са поносом носили. Има живих мојих сарадника који знаду када смо 1913 године, за време Скадарске кризе били у Просеку код Трста, можда ће се и сада наћи неко из друштва Ђирила и Методија, који ће се сећати да смо се тамо заклели сами себи ми из Б.Х. IV Босанско-Херцеговачког пука, нас 270, да ћемо и даље радити на стварању једне велике наше Краљевине, и заклели смо се, да никада никакве противуслуге за то нећемо тражити (Бурно плескање на левици. — Један повик са левице: Је ли био Бехмен тамо?)

Господо, ја сам по тражењу мојих другова из разних клубова, дакле не кажем да је то било само из једнога клуба, поднео ту малу молбу са десетак уверења, рачунајући с тиме, да ће моји другови ову моју молбу тако решити да не зна десница шта ради левица. А, да сам знао да ћу ја бити предмет оволике расправе у овом високом Дому, прије бих

се убио него би вам са овом мојом молбом досађивао. (Плескање на левици). Јер зашто? Мој рад је био скроман и ја сам то урадио у време када тај рад није имао ко да плати, а ко је сада у стању, ко је надлежан да мене и оне моје другове, који су сав свој живот посветили томе раду, награди. Ко је надлежан да мене дарива? Ја милости не тражим, али био бих поносан и мој мученички живот био би олакшан када би и ви хтели, као моји другови, да кажете: Дајемо не само Обрену Савићу, него свакоме оном који је овако радио бар једно признање на хартији.

Господо, ја мислим да за мене нема ништа поносније, него да се у овоме светоме Дому прочитају и прелистају релације XII пешадијског пука од 2 децембра 1918, у колико се односе на моју маленкост, па ће се и ту видети да сам се као војник одужио својој Отаџбини, а то се може видети и по разним одличјима, као и по томе што ме је Аустрија, где год је стигла, гонила и прогонила.

По здравом разуму мислим да је ова Скупштина надлежна, јер као што може да призна некоме чиновнику класу и унапређење, зашто онда не би била надлежна да мени и поштованом старини Хаџи Ристићу из Скопља призна нешто.

Ја вас најлепше молим и апелујем на вас, да ме поштедите у очи моје смрти да не будем предмет збора и разговора у овоме Дому, који је нашим радом за једну велику југословенску државу и створен, а ја нисам крив што њеним формирањем нису сви задовољни: ни они који је нису стварали нису задовољни, а ни ми који смо је стварали, јер није онаква какву смо је ми замишљали.

Дакле, господо, да нагласим и ово, да се не би заборавило поред свега другога, ја грешник, уколико имам каквих заслуга, када је већ овај предмет дошао до тога да се овде расправља, ја ћу оставити Краљевској влади и вама да учините како год хоћете. Само имам још један последњи апел да учиним на вас; поштедите ме да се о мени и моме имену што мање говори и молим вас да мени и моме другу Хаџи Ристићу дате у овој сали једно засебно место да седимо негде заједно у једноме крају. Толико сам имао да кажем. (Одобравање и плескање).

Претседник Стеван Ђирић: Прелазимо, господо, на дневни ред. На дневном реду је као прва тачка: Претрес интерпелације народног посланика инж. г. Манфреда Паштровића на Министра саобраћаја и Министра социјалне политике и народног здравља о уређењу услова рада на бродовима и социјалног стања поморских радника. Текст интерпелације отштампан је на III редовном састанку, од 11-XII-1936 год. стр. 148. — (Мита Димитријевић: Господине Претседниче, ја сам тражио реч. Молим Вас да ми дате реч).

Господине Димитријевићу, реч Вам не могу дати јер и ако Вас је поменуо г. посланик Савић, тим самим немате право на реч. По § 41 Закона о пословном реду, то је дискреционо право Претседника да да реч или не. Ја не налазим ничим да Вас је г. посланик Савић увредио и зато Вам по својој савести не могу дати реч. (Мита Димитријевић: Ја нисам увредио г. Савића, ја сам само хтео да кажем да је инкомпатибилно са положајем народног посланика да тражи цензију! — Граја и протести на левици и у центруму).

Господине Димитријевићу, немате реч. Прелазимо на дневни ред. Реч има народни посланик г. Манфред Паштровић, да образложи своју интерпелацију.

Манфред Паштровић: Господо народни посланици, ја сам био тако слободан да упутим интерпелацију на г. Министра саобраћаја и г. Министра социјалне политике и народног здравља по питању уређења услова рада на бродовима и социјалног стања поморских радника.

У тој интерпелацији ставио сам три питања:

1) Зашто нису до сада већ донесени Правилници које предвиђа Уредба за уређење услова рада на морским бродовима од 31 марта 1935 године;

2) Зашто нису подузети никакви кораци да се уреди посебно болесничко и пензионо осигурање помораца, иако су поморци то већ давно тражили; и

3) Које кораке мисли Краљевска влада да подузме да осигура социјалну праведност и обезбеди поморским радницима барем она права која уживају копнени радници и намештеници у нашој Краљевини?

Господо, да поднесем ову интерпелацију, потакло ме је то, што се тешко доимље чињеница да постоји једна категорија радника, која ради под најтежим физичким и моралним условима, а која је од већине тих благодети социјалног законодавства наше државе изричитом одредбом закона искључена. Ту жигосану категорију сачињавају поморски радници, наш највреднији и најраднији живаљ, скромни радници мора, како их је назвао Виктор Иго.

Рад на бродовима био је уређен све до априла 1935 године политичким едиктом Царице Марије Терезије од 24 априла 1774 године, и остао је тако све до ступања на снагу Уредбе о уређењу услова рада на морским бродовима од 31 марта 1935 године. Ова Уредба, проглашена као уредба са законском снагом, докинула је одредбе политичког едикта Царице Марије Терезије из 1774 године само у толико, у колико су јој противне. Према томе сви извори позитивног права за регулисање радног односа на мору били су у првом реду Уредба о уређењу услова рада на морским бродовима од 31 марта 1935 године, затим политички едикт и онда разне окружнице поморских власти које имају више интерни значај. Уредба од 31 марта 1935 године, иако се у целини базира на законодавствима напредних поморских нација и по духу међународних конвенција, поставила је само извесне принципе, а детаљно уређење услова рада оставила је да се за сваки институт засебно регулише правилником.

Иако је од ступања на снагу Уредбе прошло већ преко две године дана, ми нисмо видели да су надлежна министарства донела нити један од предвиђених правилника. Тако се десило да је Уредба укинула политички едикт, у колико јој је противан, а пошто нијесу донесени правилници за та питања, десило се да у нашем поморском законодавству остадоше зевајуће шупљине, које сметају више него ли ма какав савремен пропис, па датирао он још из половине XVIII столећа.

Поред проблема уређења услова рада на бродовима, отворено је питање осигурања помораца за случај незгоде, болести и старости. За случај болести и незгоде поморци су осигурани код органа Сузор-а, за случај старости код Пензионог

завода за намештенике у Љубљани, с тим ограничењем да право на пензионо осигурање имају само заповедници и часници, док је осталим члановима посаде то право ускраћено. Нити једним од ових осигурања поморци нису збиља обезбеђени. Осигурање за случај болести и незгоде је за поморце, уполсене у дугој и великој обалној пловидби, скоро илузорно. Осигурање за случај старости предвиђа гледе трајања осигурања и доба осигурања такве услове да је поморцима практички немогуће доживети и постићи право на пензију.

Господо, уз овакве прилике није чудо да се на морским бродовима ради без ограничења. Капетани на мосту раде обично у двије смене по 6 сати, укупно 12 сати, а преко тога још имају да воде бродски дневник, бродску администрацију и надзиру рад на палуби. Часници строја раде обично у три смене. То би било 8 сати, осим тога врше поправке на палуби и у строју тако да и они раде најмање 12 сати. Кормилари проводе на мосту у две смене укупно 12 сати. Кад се дода још рад на палуби, прање, чишћење и бојадисање брода, долази још више. Најтежи рад при котловима и у угљеницима ограничен је само бројем расположивих људи. Нормално радно вријеме фактички не постоји, ако нећемо тако да назовемо читаво вријеме што га поморац проведе на броду код укрцања до искрцавања.

У нормалним приликама ради се по 14 сати дневно, али има бродова где у нормалним приликама рад износи чак до 18 сати дневно, а кадкада и више. То изгледа немогуће, али ко познаје возни ред разних пароброда, може сам да се увери да има оваквих случајева. Станови на броду су лоши, постељине већином нема никакве, благоваонице постоје само изнимно, а храна је често пута таква, да ни најгладнији човек не може да једе. Реуматизам, упале бубрега, катарис црева, чиреви на стомаку, рак, туберкулоза, па дезертерство, незадовољство, отпадништво, бунт сваке врсте и онда све оно што се колективно назива комунизмом нужна је последица оваквог стања.

Узалуд, господо, поморски радници апелирају, узалуд они моле и траже правду. Министарства држе само конференције и конференције. Господо Министри дају депутацијама изјаве које су пуне симпатија и празних ријечи. Али из тих израза симпатија и из тих празних изјава није изашао нити један јединцати правилник, који се тако дуго израђују, да ће их на концу појести пљесан и прашина референтских столова.

Зато, господине Министре, као народни посланик и као приморац, коме је прилично добро познато то стање, говорећи у интересу југословенске трговачке морнарице и у интересу 15.000 помораца, најбољих синова ове земље и искрених патриота, који проносе југословенске боје по свих седам мора, сматрам да имам право што сам на Вас поставио ову интерпелацију. (Одобравање и пљескање на левици).

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има Министар социјалне политике и народног здравља г. Драгиша Цветковић.

Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић: Господо народни посланици, пре свега сматрам за дужност да колеги г. Паштровићу заблагодарим на његовој интерпе-

лацији зато што ми је дао могућност да народне посланике упознам са предметом интерпелације и са оним што се по овом питању радило. Господо, ви знате да је Краљевска влада за ове две године учинила крајње напоре да се многа социјална питања, многе социјалне реформе и многе одредбе из нашег социјалног законодавства, које су остале нереализоване, приведу у дело, нарочито у питању заштите радника. И, радећи по свима овим питањима, Краљевска влада није заборавила и питање наших помораца.

Интерпелација садржи три тачке. Прво је питање: зашто нису до сада донети правилници које предвиђа Уредба о уређењу услова рада на поморским бродовима од 1935 године.

Господо, Уредба о уређењу услова рада на поморским бродовима из 1935 године претставља један веома значајан, један веома важан однос, који има да се регулише између бродовласника и између оних који раде на бродовима. Господо, то питање није ни тако просто, ни тако лако да би се та Уредба, са свима оним правилницима који из Уредбе треба да произиђу, могла на брзу руку и без довољно размишљања да приведе у дело. Када се о томе дода још, да је Уредба изашла у времену тешке привредне и економске депресије, онда је, господо, сасвим разумљиво да Министарство социјалне политике није могло на брзу руку, без довољно испитивања разних околности, да приступи реализацији свих ових правилника које ова Уредба предвиђа. Али, господо, ипак на основу једног законодавства, које је доста напредно и које се може да упореди са законодавствима осталих средоземних држава, Министарство социјалне политике могло је да изда ову Уредбу из 1935 године и да припреми све што је потребно па да се питање наших помораца потпуно скине са дневног реда. Господо, у ту сврху одржане су две конференције у 1935 години на Сушаку и једна 1936 године у Сплиту. У самом Министарству, у споразуму са Министарством саобраћаја, израђени су и публиковани следећи нацрти правилника: 1) Правилник о лекарском прегледу особља на поморским и трговачким бродовима Краљевине Југославије; 2) Правилник о издавању поморских књижица; 3) Правилник о пословању стручних берза рада за поморце; 4) Уредба о уређењу рада око утовара, истовара и претовара робе у поморским лукама и осталим пристаништима. Тај рад, господо, на правилницима настављен је 1936 године и израђени су и спремљени следећи правилници: 1) Правилник о исхрани, становању и уређењу хигијенске и здравствене службе на поморским бродовима Југославије; 2) Правилник о организацији рада на поморским бродовима Краљевине Југославије; 3) Правилник о лакшем одређивању радног времена и минималном броју посаде на поморским бродовима; 4) Правилник о новим допунама у тексту о уређењу рада око истовара и претовара робе; 5) Правилник о радном времену у поморским лукама и пристаништима Краљевине Југославије; 6) Правилник о регистрацији лучких радника; 7) Одредбе које се односе на радничке задруге за лучки рад.

Господо, као што видите Министарство социјалне политике и народног здравља, у споразуму са Министарством саобраћаја, узело је да реши све оне правилнике, сва она питања која треба да из основа регулишу односе наших помораца са

бродовласницима. Али с обзиром да то питање задире дубоко у економске и привредне односе, да задире нарочито у односе који треба да владају између бродовласника и радника, тим правилницима посвећена је нарочита пажња. Одржане су две конференције и последњи пут одлучено је да се један специјални стручњак позове из Међународног бироа рада и у току ове године сва ова питања биће скинута са дневног реда.

Као што се види, по првој тачци интерпелације Краљевска влада учинила је све што јој дужност налаже да се питање помораца скине са дневног реда и да се и тај проблем реши исто онако, као и многа питања из области Закона о заштити радника, која су решена у корист раднога света.

Друга тачка интерпелације гласи: зашто нису предузети никакви кораци да се уреди посебно болесничко и пензионо осигурање помораца?

Господо, пре свега, болесничко осигурање за поморце постоји исто онако као што постоји за све оне, који су осигурани код Уреда за осигурање радника. Према томе не би била тачна констатација да питање болесничког осигурања није регулисано. Болесничко осигурање важи за све поморце, па не само за поморце него и за њихове породице. То је питање регулисано законом па према томе питање једног посебног болесничког осигурања помораца за сада не би се постављало на дневни ред.

Питање осигурања поморских радника у случају изнемоглости, старости и смрти исто тако делимично је решено, а делимично обухваћено Уредбом, која ступа на снагу 1 септембра, Уредбом о осигурању радника у случају изнемоглости, старости и смрти. Поморски капетани осигурани су код Пензионог завода у Љубљани. Раније је важило, мислим, само за оне који су на територији Далмације. Међутим оно је проширено за све, тако да је питање поморских капетана и часника строја потпуно препуштено Пензионом заводу у Љубљани. Они су регулисани као и приватни намештеници.

Питање пак поморских радника регулисано је Уредбом о осигурању радника у случају изнемоглости, старости и смрти, која ступа 1 септембра на снагу, према томе је и то питање скинуто с дневног реда.

Трећа тачка интерпелације гласи: „Које кораке мисли Краљевска влада да предузме да осигура социјалну праведност и обезбеди поморским радницима бар она права која уживају копнени радници у нашој Краљевини?”

Господо, одговор на трећу тачку садрже моја излагања у првој и другој тачци. И једно и друго питање је у току рада, једно је већ делимично решено, те према томе мислим, да сам одговором на прву и другу тачку одговорио и на трећу тачку. (Одобравање и плескање на десници и у центруму).

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо народни посланици, реч има интерпелант г. Паштровић, да се изјасни да ли је задовољан одговором г. Министра.

Манфред Паштровић: Господо народни посланици, пре но што одговорим на одговор г. Министра социјалне политике, сматрам дужношћу да говорим уопште о поступку са интерпелацијом. Господо, ми смо чули да има на стотине интерпелација, које су предате и које леже већ ме-

сецима и месецима, док се једног дана неко не сети и извади неку интерпелацију онако како му је шеф и стави је на дневни ред. Само питам, зашто се баш овакве интерпелације стављају на дневни ред, а не стављају се политичке интерпелације, које су и те како важне. Оне спавају миран сан и ја верујем да одговор на те интерпелације нећемо ни ја а ни ви доживети у овој Скупштини.

Сврху ове интерпелације видели сте из самог мог образложења. Интерпелација је имала двоструки циљ. Први циљ, да побуди и код вас и код читаве јавности интерес за та поморска питања, а нарочито интерес за те поморске раднике, који часно носе нашу заставу по свима морима а о којима се врло мало у јавности зна. Ја сам се тим питање дуго бавио и скупио материјал, а тек касније поднео сам интерпелацију. Међутим, господо, та интерпелација стављена је на дневни ред после 8 месеци. Наравно, мој је циљ био да говорим о историјату, да цитирам едикте Царице Марије Терезије, да изнесем разне документе е да читава јавност с овим питањем буде подробије информисана. Међутим, господо, г. секретар је тек јуче читао међу саопштењима, да је Министар социјалне политике спреман да одговори на моје питање и одмах сутра дан т. ј. данас то је питање на дневном реду. Господо, после 8 месеци ја нисам у стању да дам оно што сам хтео, јер немам напросто овђе, у овом моменту, читав тај елаборат.

Подношењем ове интерпелације није се ишло за политичким циљем, него је њен циљ био, да се јавност и ви упознате са овим питањима. Иначе, ако са осмехом прелазите преко ових чињеница, ви не дајете могућности да се интерпелацијом постигне онај циљ за којим се иде. Ја бих молио, да се у будуће достављају одговори Министара Народној скупштини, када ће одговорити на поједине интерпелације, на 5—6 дана пре него што ће се тај одговор ставити на дневни ред, да би интерпелант могао да добије сав потребан материјал који треба да изнесе пред Скупштину. Господо, то је била права сврха моје интерпелације, и ја сам хтео приликом изношења њеног пред Скупштину да изнесем подробан и интересантан материјал, али, нажалост, морам ради оваквог поступка то да изоставим.

Други циљ моје интерпелације био је да се тим јадним поморцима помогне. Господо, ја сам саслушао позорно одговор господина Министра социјалне политике. Из тога одговора чуо сам само обећања: правилници су у раду, правилници ће изићи у што скоријем времену, правилници су готови и т. д. Међутим, читавих осам месеци ево како та интерпелација лежи и г. Министар у току тог времена није донео ни један правилник, а да је то раније учинио ова би интерпелација била сувишна. Осим тога, господо, ја у томе одговору г. Министра социјалне политике видим — морам да признам, — добру вољу да се нешто направи. Али, господо, ја можда могу веровати у добру вољу г. Министра социјалне политике, али, овај јадни радни народ, који чека већ годинама на побољшање, он не може веровати много у добру вољу Краљевске владе.

А сад ми дозволите једну малу дигресију. Кад је дошла ова Влада, барем је говорила, да је имала добру вољу да уреди питање са г. Маче-

ком, а прошле су две године и остала је та добра воља само као добра воља. Према томе, господо, дозволите ми, да не могу да полажем на добру вољу г. Министра, јер важност поморства тражила је и тражи да се већа пажња посвети поморству и поморцима па било ма како тешко доношење тих правилника, које Уредба од 31 марта 1935 год. предвиђа. Ти правилници требали су већ да буду у употреби, јер је већ две године прошло од тога обећања, а ти правилници нису донесени ни до данас. Сме ли то да буде? — Не! То се могло избећи.

Господо, на сам одговор господина Министра социјалне политике о посебном болесничком осигурању за поморце, морам да кажем, да се са његовим мишљењем не слажем. Господин Министар стоји на становишту да посебно болесничко осигурање за поморце није потребно, а ја мислим да је потребно с обзиром на посебну врсту рада који поморци врше.

Али много је важније од тога пензионо осигурање помораца. Није безначајна наша приморска пословица: „Млад морнар, стар просјак”. Господин Министар у своме одговору није ме задовољно, јер су ствари остале онако како сам их ја навео у интерпелацији, јер су пензијом осигурани само заповедници бродова и чиновници, сво друго особље није осигурано и оно после тешкога дугогодишњег рада долази својој обитељи потпуно изцрпљено. Радећи много и много година без одмора, а вративши се кући потпуно исцрпљен, остаје потпуно необезбеђен због тога што се за његову старост нико није побринуо.

Сме ли то народна држава да учини својим синовима од којих зависи престиж државе? Сме ли то држава да чини онима који наше поморство претстављају достојно пред целим светом? Сме ли то држава да учини оним познатим људима који репрезентују нацију нашу у иностранству? Сме ли то да чини, на концу, држава људима који су 40 до 50 година на мору, излажући се свима могућим опасностима, па да после толиког броја година буду бачени као исцеђен лимун. То су људи за које треба држава да се брине, њих треба осигурати за доба старости. Господо, заборавља се к томе да копнени радник није исто што и поморски радник. Док копнени радник ради осам сати дневно, поморац ради читав дан. Док копнени радник ради заштићен од невремена, дотле поморски у најжешћој олуји и невремену треба највише да ради. Према томе, овде социјална правда, узевши у обзир тежину рада, не би смела значити једнакост у буквалном смислу речи, јер овде једнакост значи неједнакост за сваког који зна шта је море и који је служио на мору.

Господо, што се тиче уређења тога рада на бродовима, колико ти правилници још нису израђени, моје је мишљење да би се ту могло то питане уредити колективним уговором, као што се оваква питања уређују. Колективни уговор даје опет неку слободу договора и споразума између послодаваца и радника. Ја верујем, ако Министарство социјалне политике и народног здравља у изради Правилника буде о томе водило рачуна да ће се и ово много лакше уредити. На концу код свега овога треба истакнути једно важно питање, а то је: квалифицирање радника, јер, господо, морнар не може да буде сваки. Код нас је погрешно мишљење да сваки може да буде све шта

му падне на памет. Ја не кажем да сви нису способни, али треба да имају становитих услова за тај рад. Ми смо доживели много пута да бивају ти копнени радници, који први пут угледају море, упослени на бродовима пре оних који су рођени на мору, који су одгојени на мору и којима је море њива. Код нас нека места на Приморју северне Далмације, као отоци Иж, Силва итд., вековима живе од поморства, јер они немају земље за обрађивање оно мало земље што имају, то је препуштено женама. Дете, чим је навршило 12 година, оде на море. Брод постаје његова кућа, а море њива на којој ради. Господо, тим људима треба дати првенство, те људе треба наместити најпре. Да се то радило, не би ми данас имали по тим отоцима младе људе који су наклонени комунизму. Јер ти млади, људи жељни рада, дошли су у немогућност да себе и фамилију издржавају. Код тих уредаба, молио бих г. Министра социјалне политике и народног здравља, да води о томе рачуна и да се онемогући постављање људи путем разних протекција, који пре тога море нису ни видели. Да вам кажем само неколико случајева како се поступало по бродовима Финансиске контроле.

Једнога дана јави се на једноме таквом броду човек са декретом да је именован. Пита га капетан: Шта си по занимању? Шофер — одговори овај. Јеси ли видео море? — Господине, први пут што сам на мору! Па, господо, шта има капетан да ради с тим човеком?! — Ништа друго, него да га пошаље да чисти, да пере. Не може да му даде у руке стројеве, јер друго су стројеви поморски, а друго су стројеви аутомобилски. Оваквих случајева имаде, господо, доста. Тако се често поступа код државних бродова. Наравски оваквих случајева има и на претек код трговачке морнарице. Ја сам имао све те статистике, колико таквих случајева имаде, али кад ме је Претседништво ставило у овако незгодан положај, да не могу овде изнијети све што сам био спремио и што је било интересантно за вас и за читаву јавност, морам се задовољити оваквом констатацијом. Господо, ја сам мислио да је потребно, да се Народно претставништво заинтересује за стање ових помораца, а видели сте из саме изјаве Господина Министра, да и он такође, како је овде изјавио, полаже много на та питања. Немојмо, господо, заборавити да је тај морнар онај миран елеменат који највише услуге чини нашој држави, то је елеменат, који пренаша нашу заставу диљем читавог света, који је научно да се бори за ту заставу и да гине за њу без велике рекламе.

Господо, иако захваљујем Господину Министру социјалне политике што је данашњим одговором на интерпелацију показао добру вољу, то сам ипак слободан, да према § 75 Закона о пословном реду предложим мотивисан прелаз на дневни ред, јер се ја, нажалост, како сам и пре рекао, не могу задовољити са тим обећањима и добром вољом. Прелаз на дневни ред гласи:

„Пошто из одговора Господина Министра социјалне политике и народног здравља не произилази, да је до сада учињено за поморце ишта конкретнијега, и ако је интерпелација предата уназад 8 месеци, — то Народна скупштина, немајући поверења у његова обећања, изражава своје незадовољство његовим радом“. (Пљескање на левици).

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има народни посланик др. Часлав Никитовић.

Др. Часлав Никитовић: Господо народни посланици, ми смо чули и један и други говор господина интерпеланта, а исто тако чули смо образложени одговор Министра социјалне политике и народног здравља, г. Драгише Цветковића, који нам је убедљиво изнео, како стоји ствар са питањем, које је г. интерпелант покренуо.

Ви сте видели из одговора г. Министра социјалне политике и народног здравља, да су већ раније и он и господин Министар саобраћаја, пре но што је г. интерпелант поднео интерпелацију, предузели потребне мере, да се положај поморских радника поправи.

Ово питање, господо народни посланици, није ни просто питање, није ни лако за решење. Ово питање је сложено и Влада му обраћа најпунију пажњу да га реши онако, како ће то да буде на корист тога радног поморског света и коме је баш данашњи Министар социјалне политике г. Цветковић поклатио најпунију пажњу, јер сте видели, да је за ове непуне две године, откад је он на томе положају, учинио све напоре, да се положај радничке класе у нашој држави поправи.

Господо, на основу § 75 Закона о пословном реду у Народној скупштини, а пошто је г. Министар социјалне политике убедљиво и образложено дао свој одговор и казао да је питање, које је било предмет интерпелације, у току свога решења, ја предлажем прост прелаз на дневни ред.

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо народни посланици, дискусија по овој интерпелацији је завршена и нема више пријављених говорника. Имам два предлога за прелаз на дневни ред. Први је предлог г. Манфреда Паштровића са овом мотивацијом: „Пошто из одговора господина Министра социјалне политике не произилази да је до сада учињено за поморце ишта конкретнијега, и ако је интерпелација предата назад 8 месеци, то Народна скупштина, немајући поверење у његова обећања, изражава своје незадовољство његовим радом“.

Други је предлог г. др. Часлава Никитовића, који предлаже прост прелаз на дневни ред.

У смислу Закона о пословном реду у Народној скупштини, Влада има право да се изјасни који предлог прихвата. Пошто ми је г. Министар социјалне политике саопштио да прихвата прост прелаз на дневни ред... (Гласови на левици: Ми то нисмо чули!) Ако желите да и вама то изјави, што је мени већ изјавио, онда ја дајем реч господину Министру ради тога.

Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић: Примам предлог г. др. Часлава Никитовића: прост прелаз на дневни ред.

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо народни посланици, стављам на гласање предлог за прост прелаз на дневни ред, који је предложио г. др. Часлав Никитовић, а који је и Влада примила. Ко је за тај предлог, нека изволи устати, а ко је против, нека изволи седети. (Велика устаје). Утврђујем да је прихваћен предлог г. др. Часлава Никитовића за прост прелаз на дневни ред.

Прелазимо на другу тачку дневног реда, која гласи: Претрес интерпелације народних по-

сланика г. др. Хафизадића Сулејмана и другова на г. Министра правде поводом одгоде наступа строгог затвора др. Милоша Лудајића, адвоката из Сенте, који је правомоћном пресудом Касационог суда у Новом Саду, од 1 фебруара 1937 године, осуђен на 18 месеци строгог затвора и 3 године губитка часних права и политичких права. (Текст интерпелације отштампан у прилогу XXXI редовног састанка од 3 марта 1937 године, страна 797).

Реч има интерпелант народни посланик г. др. Хафизадић Сулејман.

Др. Сулејман Хафизадић: Господо народни посланици, пошто сте добили јуче писмено ову интерпелацију, дозволите ми да у кратким потезима прикажем предмет о коме се овде ради. Ради се, господо, о адвокату др. Милошу Лудајићу који је по ствари Савеза набављачких задруга државних службеника у Београду у Окружном суду у Сомбору осуђен на четири године затвора, три године губитка часних права и других узгредних казни. Ова осуда преиначена је, делом, по Касационом суду у Новом Саду, тако да је казна измењена од три године на 18 месеци док су други делови остали у целости потврђени. Господо народни посланици, ово је у своје време била првокласна афера. Била је ради тога, што се је радило о једној проневери, о једној утаји адвоката, који је уједно био и старатељ стечајних маса. Јавност је била веома узнемирена, била је узбуђена и сваким часом се очекивало, кад ће се изрећи против овога човека осуда, да се тако бар добије задовољштина. И збиља, кад се пресуда изрекла, јавност је добила задовољштину, али та задовољштина није дуго трајала, трајала је свега од 1 фебруара до 2 фебруара, јер, тако рећи, док се још ни тинта на пресуди није осушила, ова осуда је измењена у толико, што је наступ казне одгођен читаву годину дана.

Разуме се, ова задовољштина, која је дотле била, претворила се у револт, и тај се револт још више повећао када се чуло да је то учинио баш Министар правде, који је на првом месту позван да чува државни углед, да штити правду и да се држи закона а не да их руши.

Ето, господо, ради тога сам ја са својим друговима поднео ову интерпелацију и тражио од г. Министра правде да ми одговори: Прво, да ли г. Министар правде, после сазнања оваквог чињеничког стања, мисли и надаље одржати на снази одлуком којом је одгодио наступ казне, или је мисли повући и, друго, шта мисли г. Министар правде да предузме како би се вера у пољуљани правни поредак у народу повратила.

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо народни посланици, има реч Министар правде г. др. Никола Суботић да одговори на ову интерпелацију.

Министар правде др. Никола Суботић: Господо народни посланици, у интерпелацији народног посланика г. др. Хафизадића, која је овде прочитана и која је стављена данас на дневни ред, има чињеничних навода који нису тачни, има позивања на закон која нису добра, има и тумачења закона која нису ваљана, а уз то су употребљени и извесни изрази који немају стварнога садржаја.

Тачно је да је осуђеник др. Милош Лудајић био осуђен од суда у Сомбору на једну казну која

је била знатно снижена од Касационог суда у Новом Саду. Та је казна била дата од Касационог суда на годину и по дана. Према томе, овде казна није већа од 2 године, а по § 418 Закона о кривичном поступку овде је могуће и дозвољено одлагање извршења казне (Гласови: А да ли је то и морално!)

Последњи став § 418 Закона кривичног судског поступка гласи овако: „Но Министар правде може, кад се појаве опасне заразне болести или кад то оправдавају какви други особито важни разлози, више пута и на дуже време, по потреби уз јемство, допустити одгађање извршења казне и код дужих казна лишења слободе, уколико не прелазе две године.” (Један глас са левице: Може, али не мора! — Један глас са деснице: То је његово право, неће ваљда вас питати шта ће да ради!)

Као што видите, господо народни посланици, овај осуђеник је био осуђен на једну казну која је мања од две године дана. Према томе овде је било могућно применити последњи став § 418 Законика о кривичном судском поступку. Оцењивање разлога за допуштање одлагања извршења казне остављено је слободном нахођењу Министра правде... (Један глас са левице: Као чувару правде и морала!)... и он је оценио постојање ових разлога, који су били наведени у молби осуђеника др. Лудајића. Ти су разлози прво породични разлози. (Др. Српко Вукановић: Ко пита Василија Трбића и Драгишу Стојадиновића за породичне разлоге! — Глас са левице: Зато што је рођак са Савом Вујићем, претседником у Сенти). Ту је био облигаторан истражни затвор, а овде истражног затвора није било. (Др. Српко Вукановић: Али Драгишу Миловановића можете да пустите на условни отпуст, господине Министре!)

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо народни посланици, молим вас не прекидајте господина Министра.

Министар правде др. Никола Суботић (наставља): Ја нисам дужан да одговарам ни на какве упадице које немају везе са предметом интерпелације, али могу да одговорим да никаквога предлога није било за условни отпуст Василија Трбића. (Глас са левице: Била је молба!) Предлог може да дође само од Казненог завода.

Казао сам, први разлог који је у молби био наведен за допуштење одлагања извршења казне био је породични разлог, један разлог који постоји код сваког осуђеника. (Један глас са левице: Зато што је рођак Министра Станковића). Сваки осуђеник, ако има породицу, мора да се постара за обезбеђење своје невинне породице за време које има да проведе на издржавању казне. (Граја на левици). Тај општи и природан разлог наводи и сам закон, и то у првом ставу, где се каже: „Или би се угрозила исхрана невинне му породице.” (Приговори на левици.)

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо, молим вас коначно и последњи пут да дозволите господину Министру да говори! Тражите реч, па ћете говорити!

Министар правде др. Никола Суботић (наставља): Други разлог наведен у молби био је: потреба да ликвидира послове, који су му поверени били и које он није могао ликвидирати. (Приго-

вори на левици). Потребно је да се ликвидира канцеларија.

Трећи веома важан разлог садржан у његовој молби био је: да ће се он у овом времену; за које је тражио да му се допусти одлагање почетка извршења казне, постарати и поради на томе да сакупи потребна сретства да намири ону штету, коју је својим делом учинио, а што не би могао урадити када би био сместа позван да уђе и да изврши казну.

Сад овде долази на ред једно признање мога једног незнања. Срећом, то незнање моје додирује само чињенично стање, а као последицу могу да наведем и то, да то незнање моје није донело нити је могло донети ма коме штету. У интерпелацији се каже да је овај процес, који се водио против др. Лудајића био чак предмет неке дискусије у буџетском претресу 1934/35 године. И сад, господо, ја могу отворено да кажем, да никада нисам до данас имао прилику да упознам тога осуђеника, а кажем да нисам знао зато да је некада о тој његовој ствари било говора и у овој Скупштини приликом претреса буџета за 1934/35 годину, јер ја тада нисам био Министар правде, нисам био у Скупштини и био сам далеко од тих послова, па према томе, иако сам био марљив читалац новина у часовима своје доколице, а то је било у 1934 и 1935 години, ја нисам запазио то име ни тај случај, који се овде спомиње.

Уосталом, никакве везе не би имало са овом ствари допуштање одлагања казне и да сам знао тога осуђеника Лудајића, и да сам знао да је некада у овој Скупштини било говора и претреса о о томе процесу.

Сада се у интерпелацији каже, да је Министар правде поништио оно што је суд учинио. (Др. Војислав Дошен: То ће амнестија поништити!) Неће! (Др. Војислав Дошен: Хоћеш!) Неће!

Мисао коју је изразио г. интерпелант, да је Министар правде поништио оно што је суд урадио, није ни добра ни правилна, а њу је донекле кориговао и ублажио сам г. интерпелант у данашњој интерпелацији, али ипак је неправилно када је г. интерпелант данас казао, да је Министар правде изменио пресуду Касационог суда у Новом Саду. Нити Министар правде може да поништи, нити може да мења пресуду судова. Ништа овде није поништено, ништа није измењено, никакав интерес, ни појединачни приватни, ни јавни, није повређен, јер што је учињено, учињено је потпуно у границама закона, законског допуштења, у границама оне надлежности коју је закон оставио Министру правде и, према томе, ја не видим разлога зашто би се овај случај направио предметом једне интерпелације. (Повици са левице: Када ће у апс?)

Истина, у интерпелацији стоји, да је — али то није поновио данас г. интерпелант — Министар правде одобрио и допустио ово одлагање извршења казне мимоишавши суд, не саслушавши предлог Касационог суда и државног тужиоца. Кажем, г. интерпелант није данас споменуо тај приговор, можда стога, што је дошао и сам до осведочења да то закон не тражи. Напротив, ко прочита закон, па се задржи на оној првој казни по којој је овај случај одвојен од оних случајева када судови решавају о предлогу одлагања казне, па се зауставимо на другој норми из § 418, по којој Министар правде може и по више пута допу-

стити одлагање казне, онда ја мислим, да и сам господин интерпелант мора бити данас осведочен, да Министар правде није био дужан да тражи предлог ни саслушање Касационог суда, а према томе ни предлог ни саслушање државног тужиоца. (Један глас са левице: Тако може да избегне и највећи лопов!) Где је избегао?!

Господо народни посланици, доказао сам какав је законски пропис, а тиме сам вам и доказао да у моме решењу, као Министра правде, нема никакве супротности са законом. Поред тога могу да вам кажем још и то, да у овоме решењу као Министра правде нема чак ни супротности са праксом која се је до сада спроводила у примени овог овлашћења, које § 418 Кривичног поступка предвиђа.

Ја овим нећу да кажем да за себе тражим некакво извињење, јер ја сам довољно разуман да схватам доброту и снагу оне изреке која каже, да се сам оптужује онај који се извињава; али ћу казати да ово није ни први пут — а наравно пошто је то законско допуштење — ја мислим да неће бити ни последњи пут да Министар правде допусти некое одлагање извршења казне.

Сада, ја бих могао г. интерпеланту казати и ово, да се је у ономе судском подручју, које је њему много ближе, догађало да је Министар правде одобравао и по неколико пута одлагање извршења казне у случајевима који су давно пре настали од овога случаја осуђеника др. Лудајића. (Др. Српко Вукановић: Али је био лакши случај, какав сиромашак! — Један глас: А шта је с Попадићем?) Попадић је у истражном затвору који је донекле био и облигаторан, и он не може изићи из затвора зато што је прво правило закона о извршењу казне да се казна не може прекидати. Само у ономе случају који је предвиђен у § 46 може се прекинути казна која је у извршењу.

Према изложеноме, господо народни посланици, мени је част на питања која су постављена у овој интерпелацији одговорити овако. На прво питање — „Да ли г. Министар правде, после сазнања оваквог чињеничког стања, мисли и надаље одржати на снази одлуку, којом је одгодио наступ казне, или ће је повући?“ — част ми је одговорити: Министар правде мора да одржи на снази једно такво решење зато што оно није противно закону. А не може да га повуче него само у случају када би настала сумња о томе да ће осуђеник побећи. Пошто те сумње нити је било раније нити се она данас истиче, то онда Министар правде не може да мења то своје раније решење.

На друго питање — „Шта мисли г. Министар правде да предузме како би се вера у пољуљани правни поредак у народу повратила?“ — одговарам: да Министру правде није познато нити је склон да верује, да је у народу пољуљана вера у правни поредак. А кад би по несрећи дошло и такво стање, да би се поколебала вера народа у правни поредак, онда не би био у могућности сам Министар правде, ма ко то иначе био, да он сам учврсти веру у правни поредак, кад би она била пољуљана, или да је поврати, кад би она била изгубљена.

Што се тиче трећег питања — „Ми се чудимо да је овако поступио г. Министар правде др. Суботић, који је био судија и адвокат, те који се труди да увери све и свакога, како баш он чини и ради само оно што прописују земаљски закони,

и ако се баш он држи предлога подређених органа — господо, оно и није никакво питање, оно је, пре би се могло рећи, прављење комплимента садашњем Министру правде, и ја немам разлога да ма и једном речи пољуљам ово чуђење г. интерпеланта и његових другова. (Одобравање и плескање код већине).

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо народни посланици, има реч интерпелант г. др. Сулејман Хафизадић, да изјави да ли је задовољан одговором г. Министра.

Др. Сулејман Хафизадић: Господо народни посланици, ми смо чули одговор г. Министра правде. Ја нисам правник. Податке за ову интерпелацију добио сам од својих пријатеља, међу којима је било правника. Ја видим да је тумачење овога параграфа разно. Докле они друкчије тумаче, г. Министар га тумачи такође на своју руку. Ја ћу, господо, да примим тумачење г. Министра, и све, кад би било то тако. Али долази нешто друго. Г. Министар и сам каже, да није знао о тој ствари, да никад ништа није прочитао, и да се њом није био упознат. Али, молим вас, кад је то већ тако, како онда долази то, да г. Министар по једној осуди, која се изрекла 1 фебруара, већ сутра дан, 2 фебруара, без икакве процедуре да се саслуша потребно мишљење, да се виде акта, једноставно одгађа извршење телеграфски. Ето ту је слаба страна. И, господо моја, ако не мора да буде предлога него ако може г. Министар правде овако на једноставан начин да решава ове ствари, онда да се позабавимо и са овим параграфом. А који је разлог који је навео господина Министра на ово? Мени је жао да сам овакав одговор добио од господина Министра Суботића, за кога сам држао и држим да је човек од закона и да је бар до сад био такав, да он не може да крши своје решење и да буде онакав, какав треба да буде министар правде. Ја не знам, како бих могао да будем задовољан, кад ствар стоји овако. Ја не могу, господо, да будем задовољан са оваквим поступком, ни са одговором, који је г. Министар правде мени дао.

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има народни посланик г. др. Војислав Дошен.

Др. Војислав Дошен: Господо народни посланици, ја мислим да би било много правилније, да су одговорили на ову интерпелацију г. Претседник Министарског савета и г. Министар пољопривреде Станковић, а не г. Министар правде др. Суботић. Није то дело г. Министра правде, него је то резултат лова на фазане и зечеве, који је одржан у Великој Кикинди. Била је једна вечера у Великој Кикинди поводом лова, који је одржан у томе срезу, и ту је био првак ЈРЗ у томе лову Лаза Будишин, који је пашеног др. Лудајића, и према томе партиска веза је тражила да се овај одличан и угледан члан ЈРЗ не стрпа у бувару, јер би то рушило углед ЈРЗ. Ја знам да данашњи чланови Владе, кад одговарају на интерпелације, имају да бране не своје поступке у своје ресору, на које се интерпелација односи, него и рад целокупне Владе. Овде је др. Суботић жртвовао свој интерес и интерес Министра правде у овој одбрани и бранио је Претседника Министарског савета и Министра пољопривреде Станковића, јер је то партијски захтев био од те господе.

А да нису тачни разлози, које је г. Министар правде овде изнео, ја ћу се позвати на праксу која је мени бројно позната из мојих личних адвокатских ствари, коју ја имам у погледу примене § 418 Кривичног поступка.

Из села Кларје један сиромашни машиниста осуђен је на 10 месеци затвора зато што је истукао пореског егзекутора, који му је на неправилан начин хтео да заплени и последње брашно и лебац спремљен за његову породицу. Велики је то био грех, јер је то протекционаш, тешка оптужба, јер није то мала зверка порески егзекутор, а овај машиниста, који врше на вршаћој машини, добија 10 месеци затвора и пресуда постаје право-моћном.

Ја сам управио молбу на Министра правде, јер сам знао са каквом мотивацијом ће се Министар правде послужити и код Лудајићеве ствари, па сам рекао: породица, глад, није ништа украо, једног несимпатичног егзекутора је истукао, одложите му казну, сад долази вршидба, он ће за то време да врше са том машином, па ће да заради паре да исхрани породицу. Али Министар правде одбија, а да је био у лову са Будишином и Стојадиновићем, Претседником Владе, и да је угледни члан Јерезе и да је украо један и по милион новца од задруга, онда би ја њему одложио казну. (Одобравање на левици. — Протести код већине).

Мени је сада мило да је г. Министар правде овде у Народној скупштини јавно изјавио, да су породични разлози њему меродавни. (Милан Лазаревић упада у реч). Деветка, и твој је син амнестиран.

И сада, господо, ја држим господина Министра правде за реч, па ћу сада поднети да одложи све казне за сиромаше који треба да зараде данас за време жетве за исхрану своју и својих породица (Одобравање на левици).

Господо, Министар правде је бранио једну ствар за коју ми адвокати видимо да је њему то било тешко бранити. Он је бранио што мора да брани, и сада, господо народни посланици, Министар правде брани ово одгађање казни и каже: имамо ми ту реквизицију која је предвиђена у § 418, а тај реквизицијски је исхрана породице, да не би недужна породица страдала услед извршења казне. Тај реквизицијски мање више има сваки који треба да издржава своју породицу, а онај који је крао или рецимо утајио милион и по динара, тај има тај милион и по и за издржавање породице.

А сада г. Министар правде пада у контрадикцију и каже: за одгоду казне важи разлог или гола изјава једног осуђеника, једног робијаша, који треба да издржава казну и који изјављује: дајте ми одгоду казне да бих могао за годину дана доћи до милион и по динара па да надокнадим штету. Према томе, значи да Министар правде овога сматра тако материјално јаким, да је овај у могућности да за годину дана нахрани милион и по динара, да би покрио ову штету. Па зашто онда не би могао од тих милион и по дати 12.000 динара за годину дана да се исхрани његова породица, док он не издржи казну на коју је осуђен.

Господо, овде је политичка позадина, то се види и по упадицама од стране Владине већине, јер се тим упадицама жели да брани поступак који се може само осудити у једној земљи где има

правде, где има поштења и где има морала. (Пљескање на левици). Ево да вам кажем како се у Министарству правде, односно у ресору Министарства правде поступа. Жандармерија претуче једног човека а ја поднесем кривичну пријаву, покажем јавно како онај човек има отиске од кундака, али то се сматра клевета од жандара. Господин жандар узима на себе улогу Министра војске и он подноси против мене предлог за гоњење, и ако то по § 313 Казненог закона може само Министар војске, јер је и жандармерија у саставу војске у смислу Закона о устројству војске и морнарице. И пошто сам ја опозициони посланик, то се сматрало да није потребно да се тражи моје изручење од Народне скупштине, те сам ја био позван на саслушање код истражног судије и то у року од 8 дана после подношења пријаве. Дакле, господо, тај Лудајић, који је згепио милион и по динара, он је добио одгоду од Министра правде, а овде је због увреде господина жандара, како он то сматра, бивам позван на одговорност без изручења Народне скупштине.

Е сад, господо, да кажем поводом чега изгледа да је оправдано што народ у Војводини губи веру у правду. Њих 46, који припадају опозицији, затварају као комунисте, премлађују их, туку их и срески начелник, и подначелник, и писар, и послужитељ и сви жандари. И сад шта се дешава? Дешава се то, да су ти људи седели 6 месеци у истражном затвору, дошао је главни претрес и ослобођено је свих 46 од оптужбе, јер су они исправни грађани, поштени припадници опозиције. (Један глас са левице: Слава суду!) Да, слава суду, али да ли и слава Министру полиције, који их је 6 месеци стрпао у затвор. Е сад, господо народни посланици, 46 лица ослобођено је од оптужбе. Ту је било и матураната, били су затворени и избачени из школе као комунисти, а, међутим, утврђено је да никаква кривица не постоји. И сад тешко ономе који тужи жандаре и среске начелнике за изнуђене исказе, за тучу, што је све пресудом утврђено, јер је утврђено да су их тукли. Тешко тима, јер ће бити прогоњени, одговараће за клевету, а државни тужилац никад не сме да тужи само ако има и једне длаке од ваше те Јерезе на глави — он онда не сме да тужи. А да је то тако, види се најбоље по томе кад дођете код петровградског државног тужиоца па се запрепастите, кад на питање добијете одговор да је одбио пријаву коју је потписало 160 људи о томе да је учињен фалсификат, да су учињена лажна сведочења, проневере, онда му се чита из очију: па, знате, мени је наређено одозго! — Наређено му је да не гони, јер, каже, то су политичке кривице. И зато, господо са деснице, кажем вам да имамо такав морал под овим режимом да се као политичко дело сматрају фалсификати, проневере, утаје, лажна сведочења, а то су иначе у смислу Кривичног законика најпрљавија дела. Међутим, као што видите, кад једног дана ипак дође до осуде, онда тај нађе заштите у чувару државног печата и Министру правде који каже: ја наступ казне одлажем (Протести код већине. — Одобравање на левици).

Е сад имамо, господо народни посланици, да видимо да ли је добра та пракса о којој је говорио г. Министар правде. Он каже „но” — Министар правде, а ја кажем, „но”, „но” Министар правде. Јер та алинеја је опасна, јер Министар

правде може да поквари ефекат целокупног нашег судовања, он може да убије веру у правду и правичност, ако се Министар правде пребаци да и више пута одлаже казну. Сад ми видимо да г. Министар правде директно на молбу осуђеника донаша решења и ако нема кривичних списа, јер још пресуда није готова, па се исти налазе у Касаацији, да он без икаквих доказа, на голу молбу осуђеника донаша то решење, па се онда мора питати, који је био то докуменат, на основу ког је Министар правде донео решење за одгоду казне. Тај докуменат био је Претседник Владе и г. Заре Станковић. Е сад, господо, кад ствар тако стоји, онда је јасно да се види из којих је разлога дошло до наступа одлагања ове казне. Господин Министар је казао за време буџетске дебате, да није истина да се издају државним тужиоцима наређења како ће поступати, а, међутим, вршилац дужности Бана г. Рајић је баш та веза, не између Министарства правде, него између Министра пољопривреде и Претседништва владе и Претседништва Ј.Р.З. Он је веза између министара и државних тужилаца. То можда г. Министар правде и не зна. Ја верујем, да се у Војводини ради оно што се хоће и на шта се г. Министар правде једи, али ипак никако не може да призна да му други по ресору вршљају. Да се ово ради са политичким циљем, најбољи су доказ они судови које сам ја раније цитирао, где је државни тужилац, господо, одбацио пријаву коју су потписали 160 лица и коју смо ми морали да предузмемо, и гоњењем нашим дочекали смо окончање извиђаја, и подигнута је оптужница а оптуженика приговор Апелација је одбацила. Значи, господо, да су државни тужиоци злоупотребили своју власт кад нису узели прогон у своје руке по оном делу где је оптужба правомоћно подигнута. Ја понављам то г. Министру и хоћу да видим, да ли ће г. Министар те државне тужиоце узети на одговорност, нарочито државног тужиоца петровградског, те да види зашто није подигао оптужбе по оним делима где се види из већ наведених разлога да дело постоји. Из свих ових разлога, господо народни посланици, ја морам да вам кажем да је правосуђе у Војводини помало или доста искоришћавано у партијске сврхе.

Сад има један новум који се дешава у ресору Министарства правде. Можда то господин Министар правде не зна, јер му о томе не реферншу. У колонији Александрово има, господо, људи, који су дужни општински прирез. Готово сви га дугују. Сад шта су измислили. Општински суд тражи од Среског суда да одређује оврхе на покретнине и приликом судског извршења досуђују се и трошкови и на сваког човека набацује се од 5 до 6 стотина динара.

И сада, господо народни посланици, долазим до једне жалосне чињенице, да се судске оврхе за наплату порезе шаљу само онима који нису Јерезовци. (Граја и протести на десници — Један глас: То није истина!) ...То значи да тиме хоће да се само намеће трошак! Ако ово није истина, онда нека г. Претседник Скупштине сматра да сам поднео оставку на свој мандат, а ако је истина, онда поднесите ви, који кажете да није истина. Господо народни посланици, ви ништа друго и не знате, него да кажете да није истина! Ви у народ не идете, за вас иду жандарми и срески начелници!

(Граја и протести на десници — Одобравање на левици).

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има народни посланик г. др. Мирко Косић. (Гласови: Одустао је од речи). Реч има народни посланик г. др. Српко Вукановић.

Др. Српко Вукановић: Господо народни посланици, ја хоћу само са неколико речи да подвучем, а то сам у могућности пошто сам сенћански посланик, да знам од мојих пријатеља како и на који начин др. Лудајић делује у народу. Г. Министар правде имаће прилике поред г. Лудајића да прима захвалност и од свих оних, који су за време од годину дана, од како је пресуда постала извршна, гоњени и прогоњени од адвокатске канцеларије г. Лудајића.

Имате, господо, овакав случај. Пре једно два, два и по месеца дана долази ми један човек, који се иначе зове Марко Попов, из Хоргоша. (Гласови са деснице: Врло важно! — Смех). Ово је, господо, врло жалосно, не треба да се смејете и тако да говорите, јер треба да чујете па онда да се смејете. Вас нимало не дира беда других, зато што сте такви, смејете се онима које треба заштитити! Тај Марко Попов имао је један спор и дао је адвокатској канцеларији г. Лудајића пуномоћије да га у том спору заступа. Имао је да наплати једну тражбину од 3.000 динара. Тај се спор вукао једно извесно време и пошто је завршен отишао је Марко Попов да наплати оно што је остало после одбијања адвокатских трошкова. Кад је г. Лудајић одбио адвокатске трошкове знате шта му је г. Лудајић казао. Дао му је 500 динара и рекао му је да је све остало задржао на адвокатске трошкове. Марко Попов је био задовољан са тим. (*Тодор Тонић* упада у реч). Господине Тонићу, не говорим ја ништа против адвоката. (Смех.) Дакле, Марко Попов је био задовољан с тим, узео је 500 динара и сматрао је да је његова ствар са адвокатском канцеларијом Лудајића ликвидирана.

Међутим, пре месец дана, долази Марко Попов мојој кући, и тај стари човек плаче и вели: добио сам судско решење, да ми се прода земља, јер господин Лудајић тражи још 2.500 динара трошкова за онај спор који је био вођен раније и који је наплатио. И ја сам, господо, упутио Марка Попова у Суботицу код државног тужиоца, да моли државног тужиоца, да одложи продају његове земље, јер он има доказе у рукама да је ликвидирао свој дуг према адвокатској канцеларији г. Лудајића. (Граја на десници).

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо, молим за мир.

Др. Српко Вукановић (наставља): Господо, пре недељу дана томе истоме Марку Попову продана је земља, јер је адвокатска канцеларија г. Лудајића по други пут наплатила ону тражбину, коју су имали раније за адвокатске трошкове. Дакле, ја мислим, господо, да је разлог за одлагање казне г. Лудајићу био тај, да г. Лудајић може да потера све оне, који су му дужни и који му нису дужни, и да исцеди све што је могуће, да би упропастио ко зна колико породица у срезу, да наплати двоструко своје адвокатске трошкове. Ја верујем да ће таквих случајева бити много и упозоравам господина Министра правде баш на овај случај и тражим да се томе сељаку Марку

Попову коме је то имање продато, помогне на тај начин, што ће се одложити деложирање Попова са његове земље, чија је продаја већ извршена, да он остане још и даље у њеном поседу.

Господин Министар правде вели, да се чешће дешавало, да је неко од стране Министра правде ослобођен од издржавања казне. Господо, никад се није десило да је одложено издржавање казне, ако је неко био кажњен на годину и по дана робије, сем у једном једином случају, а то је случај господина др. Рубеа, за кога господин Министар правде сигурно знаде, и који је одмах, како је добио решење да му се одлаже извршење казне, побегао у Мађарску, и данас се тамо налази. Али, господо, докле се то тако ради, наш пријатељ г. Драгиша Миловановић седи у Сремској Митровици, и мада по закону има права, пошто је одлежао 3/4 казне, да се пусти на условни отпуст, нико о њему не води рачуна, и ако се зна да сви ти људи недужно леже. Ја тражим, с позивом на овај случај, да г. Министар правде мало погледа и у Сремску Митровицу и да види ко од њих има права да се пусти на слободу, да прекине лежање казне, кад већ по закону на то има права. (Пљескање на левици).

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо народни посланици, листа говорника по овој тачци дневног реда је исцрпена. Пошто није постављен никакав предлог за прелаз на дневни ред, ни мотивисан ни прост прелаз на дневни ред, то, по одредбама Закона о пословном реду у Народној скупштини, по § 75 прелазимо на следећу тачку дневног реда. Следећа тачка дневног реда је: Претрес интерпелације народног посланика Преке Николе на Министра финансија о одузимању 600 дозвола за сађење дувана сиромашним садицима из Херцеговине. (Текст интерпелације отштампан у XXXV редовном састанку од 7 марта 1937 године, страна 307). Реч има народни посланик и интерпелант г. Никола Прека да образложи своју интерпелацију.

Никола Прека: Господо народни посланици, прије пуна 4 мјесеца, кад је Скупштина још радила, упутио сам интерпелацију на г. Министра финансија и тражио хитност, јер се радило о егзистенцији 600 породица херцеговачких, које се искључиво баве садњом духана. Ја сам био увјерен, да ће се та интерпелација у најкраћем року ставити на дневни ред, и да ће се расправљати то важно питање, и да ће г. Министар финансија изаћи у сусрет тим нашим сиромашним породицама и олакшати им њихову егзистенцију, а тиме у неку руку и нашем сиромашном крају. Као што видите, прошло је пуна 4 мјесеца, господо народни посланици, а ја сам јуче био изненађен брзојавним позивом Претседника нашега Клуба, који је мислио да ја нећу доћи — а којим ми јавља — да је на дневном реду моја интерпелација. Ја сам, господо, у првome тренутку био угодно изненађен, мислећи да је то друга моја интерпелација, коју сам поднио прије 15 дана Народној скупштини ради крвавих догађаја у Сењу. Био сам увјерен, да Краљевска влада оцјењује тај тежак случај, који је имао одјека у читавом нашем хрватском народу, да га је ставила на дневни ред, да се једанпут у нашој земљи позову кривци на одговорност за једно овако страшно недјело и да Краљевска влада и Парламенат хоће да учине оно што им је дужност. Али то моје изненађење било је кратко,

јер кад сам видео да се ради о интерпелацији за духан, онда сам видео да тој интерпелацији, да нас стављеној на дневни ред, нема мјеста, јер сам је поднио кад је био почетак садње духана и кад се овај свијет имао обезбједити садњом духана да може купити круха. Данас, кад се већ почињу први листови духана да беру, мислим да није актуелна. Али, господо, дозволите ми ово: Кад је већ на дневном реду, нека ми дозволи и г. Министар финансија да га упозорим на извјесне ствари које се догађају у монополским управама и на откупним уредима и у творницама духана. И ако ми народни представници, вршимо више пута интервенције не подносећи ни упите ни интерпелације, изгледа да остају извјесни фактори у монополској управи, што господину Министру можда није познато, глухи и ниједи за те потребе нашег народа. Ви врло добро знате, господо народни посланици, да је монопол и монополска управа највећи непријатељ широким слојевима нашег народа.

Кад је у питању духан, кад је у питању со или кад су у питању шибице, онда можете мислити како је нашем сељаку, који није у стању да их купи и који је често шиканиран од извјесних шефова откупних уреда и од извесних трговаца, који имају монопол соли, монопол шибица или монопол духана. Изгледа, бадава је и нама, народним посланицима, интервенирати, говорити и упозоравати надлежне факторе да се једанпут стане на крај тим нелијепим стварима, које се врше на грбачи нашег сељачког свијета, јер су они, понављам, глухи и ниједи за све наше приједбе.

Господо, ја сам поднио интерпелацију, у којој сам ставио три упита на г. Министра финансија. Интерпелација је од 6 марта, господо, а данас је 1 јули. Ти су упити ови:

Прво, да ли Вам је познато да су управници духанских станица у Херцеговини својим одлукама, основаним на мањкавим и произвољним разлозима, ускратили 600 лица, старих садилаца духана, духанску дозволу за садњу духана у овој години?

Друго, да ли Вам је познато да је монополски инспекторат у Сарајеву поводом жалбе све ове под 1) наведене одлуке потврдио а жалбе одбацио и тиме 600 породица херцеговачких бацио на просјачки штап и упутио да рјешавају питање своје прехране другим путем, можда и шверцом духана? и

Треће, шта мислите, господине Министре, предузети, да се ова ријешења и одлуке духанске станице и монополског инспектората обуставе и докину, па се свим овим лицима врати досадашње право садње духана?

Господо народни посланици, допустите ми да вам најприје саопштим то, да, према изданим одлукама монополске управе, господа шефови откупних уреда, који су у најближем контакту са нашим сељачким свијетом, имају нажалост дискреционо право да они одлучују о томе хоће ли се појединцима дати право на садњу духана или неће. Једном ријечи, само је у њиховој руци то хоће ли дотични духанари и њихове фамилије имати хљеба, и то кукурузнога, или га неће имати. То се код нас није догађало за вријеме туђинске управе. Кад смо имали туђинску управу, онда ти шефови откупних уреда нису имали то право да поједин-

цима одузимају дозволу на садњу духана. Морале су бити врло велике њихове кривице, које су у закону морале бити нарочито одређене, па да се једној фамилији може одузети право садње духана. Ви врло добро знате да се један велики дио нашег народа у Херцеговини, читавих пет срезова искључиво бави садњом духана. А зашто се они баве искључиво тим послом? Ви који сте прошли кроз оне кршне крајеве, видјели сте да наш сељак тамо нема никаквог другог земљишта на коме би могао посијати пшеницу, кукуруз или коју другу биљку од које би могао да одржи у животу своју фамилију и да плати држави што је државно а самоуправама што је самоуправно. Он је, дакле, присиљен да сади духан. Једина му је и сва срећа у томе што му је то земљиште тако изврсног квалитета за духан и што му је клима таква да духан само у томе крају може тако добро да успијева. Стога је и сва његова нада у томе како ће, пре свега, добити дозволу за садњу духана, а потом и у томе како ће му се тај духан откупити.

Господо, 1933 и 1934 година биле су за саднице духана у Херцеговини такве, да их је народ упоређивао са стањем кад куга прође кроз село. То су биле двије године када је духан плаћен сadioцима духана најмизерније, када је стварно од њих отиман. 1931 и 1932 године плаћен је духан много скупље него ли у 1933 и 1934 години. Ради илустрације навешћу вам само то да је у 1931 години плаћено народу за духан на име откупнине 95 милиона, 1932 године 105 милиона, а 1934 године свега 8 милиона динара.

Истина, господо, ова данашња Влада — ја то отворено признајем, јер је дужност истину говорити — ове задње године побољшала је откуп духана, али и поред тога сadioцима духана у Херцеговини није дато оно што им је обећано. Обећање није извршено у пуној мјери, јер је обећано и са стране Монополске управе и са стране Министра финансија да ће се духан плаћати између 18 и 20 динара по килограму. (Министар финансија Душан Летица: То није тачно!) Код Вас су били претставници сadioца духана и они су ми казали, да им је тако обећано, или они говоре неистину, или — опростите — Ви.

У почетку откупа духана на извјесним откупним уредима стварно је неколико дана духан плаћан толико колико је обећано. Кад су дошли на ред други откупни уреди и у другим срезовима, онда и инспектор — који седи у Сарајеву, а у Сарајеву се не сади духан него у Мостару, али Монополска управа не може господина да премјести тамо гдје би он дошао у контакт са народом и видео како се сади духан — наредио да се духан плаћа између 12 и 12,50 динара по килограму. Знатна је разлика додуше између ове цијене и оне која је плаћена у години 1934 када је духан плаћан 3 до 4 динара по килограму, а то је била отимачина. И пошто ове године није одржато дато обећање о цијени духана која ће се плаћати, људи су се почели бунити, јер су имали обећање да ће им духан бити плаћен једнако како и Требињу, тако и Љубушком, Широком Бријегу, Чапљини, Домановићима и Стоцу. Те буне нису биле криве нити су падале главе, али људи су поступили по закону који им даје право да у таквим случајевима свој духан затворе, и да траже другу комисију, али то се је њима љуто осветило. Поједини шефови откупних

уред, а поготову онај у Чапљини — ја ћу га именовати, тај се господин зове Мршевић — сматрали су да су им се сadioци својим приговорима у погледу цијене и тражењем нове процјене замјерили, па је због тога лањске године тај Мршевић лишио саћења духана 500 храниоца обитељи. И кад су се они жалили на инспектора до кога је дино жалба иде — признајем да до господина Министра жалба не долази, — није им вриједело ништа јер врана врани очи не вади. Они сматрају да је онај народ робље, а не да су то грађани ове слободне земље. Поједини шефови откупних уреда поступају тако, као да не мисле ни најмање на то да таквим радом остављају 500 фамилија у биједи и невољи, и као да не воде рачуна о томе, шта ће поједини чланови тих фамилија мислити о својој властитој држави, кад су гладни, голи и боси. Ко ствара то рђаво расположење, господо? Да ли политичари који су у опозицији, или неко други? То расположење стварају извесни чиновници Монополске управе, јер су људи без срца и без осјећаја, јер нису хумани и немају социјалног разумјевања за онај наш сиромашни сеоски свијет. (Пљескање на левици).

Господо, у Домановићима постоји селекциона станица. То је похвално, јер се помоћу ње утврђује који је духан најбоље садити и преко ње долази се до здравог сјемена.

Шта се догађа у томе крају? Они су дали прошле године хрђаво сјеме и хрђаве саднице и, разумије се, да из хрђавог сјемена и хрђавих садница не може бити ништа друго него и хрђав духан. Али они не криве себе за тај хрђав духан, него криве тога јадног сељака и сadioца, коме је баш интерес да тај духан буде што бољи и кажњавају га тиме што он долази и каже: нисам ја крив него ви дајте нама добро сјеме и добре саднице, па ћемо и ми дати добар духан.

Господо, ја разумијем г. Министра финансија, да он треба и мора да води рачуна о фискусу и о приходима државним. Ја га разумијем да он од монополске управе тражи оне милионе, па чак и милијарде прихода, који су означени у ставкама нашег државног буџета као приходи. Али, господо, ви видите да се предузимају све могуће мјере против шверцера духана, али те мјере нису ефикасне. Ни финансима ни жандармима, па чак ни чиновницима не може се спријечити тај шверц све дотле док се оној сиротињи не да право да сади духан и да се од стране државе духан пристojно плаћа. Када се пристojно плати духан будите увјерени да неће бити шверца духана. (Живо одобравање).

Ја ћу још једанпут да посегнем у прошлост нашег духана. Ја сам више пута о томе питању говорио у овој Скупштини, не само са ове говорнице, јер сам дуго година народни посланик.

Наш народ у Босни и Херцеговини, под туђином, имао је право на своју пуши-лулу. То право он је стекао за вријеме турске управе, а наставио је да ужива то право и под Аустро-Угарском монархијом, а изгубио га је у својој слободној Југославији.

Какво је он имао право? Сваки сadioц духана имао је право на шест килограма духана, а сваки члан задруге, која је садилац, имао је право на 3 кила духана. Он је донио сав свој духан на процјену, и када је један дио духана био процијењен, рецимо са 15 динара, он је изабрао који ће духан

да прими за своју употребу. Ако би се определио за онај духан од 15 динара процијењен, он га је одмах платио са 30 дин. и дао је 100% користи држави и државном монополу, и под контролом државе он и његова фамилија пушили су тај духан. Будите увјерени да тада шверца није било у нашем крају.

И то што је он имао у једној туђој држави, а ми најбоље знамо како смо политички тешко живјели у тој земљи, то нема у својој слободној држави! А ја вас позивам, господо, нарочито вас који сте сељаци, да се сјетите народне и сељачке пословице, која каже: „Радити о меду а прсте не облизати, тога нема на свијету.“ (Веселост у сали и усклици: То је тачно!)

Прије неколико година наша монополска управа, служећи се примјером како се ради у једној туђој земљи и не водећи рачуна како је стање код нас, донијела је одлуку, да се папирићи без духана не могу продавати. Ја сам и онда говорио у Народној скупштини, и то сигурно постоји у стенографским биљешкама, ја сам и тада рекао директору Монополске управе и другим шефовима: Господо, ви сте имали до сада шверц духана, а од сада ћете имати и шверц папира.

Држава је имала тада 30 до 50 милиона динара од тога. Ја сам рекао: када ви рескирате то, дајте онда двјема покрајинама: Херцеговини и Јужној Србији по двајестак милиона динара више после пријема духана и онај ће народ рећи: Живела држава! Живела влада!

Међутим, спроведена је одлука Управе монопола. Није потрајало ни три мјесеца а ми смо имали један шверц папира на вагоне.

Долазио је из тада непријатељске земље — која је данас пријатељска — и ја сам и то изнео у Народној скупштини тада, желећи упозорити државне факторе и јер ме је то болило као грађанина ове земље, долазио је шверцовани папир из те земље и путем тога шверца вршена је антидржавна акција. Ја нећу употријебити оне изразе, јер су непарламентарни, али ћу ипак употријебити само једну ријеч, односно израз који је употријебљен на томе папиру. Када сте, господо, подигли и гледали васердрук, онда сте могли читати слиједече ријечи: „Пуши гецо... и т. д.“ и ово је најумјеренији израз, а што је друго било можете и сами мислити.

Видите, господо посланици, на то је Монополска управа у право вријеме била упозорена, па и пријатељски замољена и скренута јој пажња да води о томе рачуна, јер ће наш народ отјерати у скрајност, али то ништа није користило. Ја се надам и убијеђен сам у објективност и добру вољу Министра финансија г. Летице, који врло добро познаје прилике у Босни и Херцеговини, јер је као млад човјек тамо живио и служио, да ће провести једну темељиту реорганизацију наше Монополске управе.

Част господи која сједе у управном вијећу Монополске управе, они нису ништа криви, али они не могу за зеленим столом ништа учинити, они не могу да виде шта треба наш свијет, јер наш народ у оним крајевима има боље сушионице где суши духан него просторије где сам живи. Они не знају у каквом кршу тај народ живи и чиме се храни, да нема ни воде, а камо ли круха.

Зато би било потребно, пошто већ постоје Удружења садилаца духана, тако је бар код нас у Херцеговини, а мислим да постоје и у Јужној

Србији, да буду двојица до четворица чланова Монополске управе из тих удружења, и онда се, будите уверени, неће ништа догодити што ће бити против интереса сељака, нити што ће бити против државних интереса, а не би имали на терену оно што имамо данас, где су сви незадовољни са радом Монополске управе.

Господо, ја сам вас задржао, можда, дуље него што сам мислио, али сам хтио да изнесем објективно све ово за добро нашег сељачког свијета и наше земље, а видите, да се нијесам жацао да признам да је и Краљевска влада донекле исправила откуп духана, али морам да констатирам, да још увијек цијена није дошла на ону висину на којој је била 1930—1931 године.

Ја апелирам на господина Министра финансија да уважи ове разлоге и да се посвети — и ако има много посла — овим питањима, јер ту није само питање духана, него и питање соли, гдје се догађају такве шиканације и малверзације, да се морамо сви чудити како и зашто наше власти не уредују.

Зато ја завршавам с тим апелом, у уверењу да ће се ове прилике још на боље поправити, како би онај наш свијет могао да одахне и да каже да има социјалне правде у овој земљи. (Бурно одобравање је на левици и у центруму).

Потпретседник Војко Чвркић: Реч има господин Министар финансија да одговори на ову интерпелацију.

Министар финансија Душан Летица: Господо народни посланици, образлажући своју интерпелацију, народни посланик г. Прека нарочито је истакао: да су сadioцима дувана у Херцеговини чињена обећања са званичног места, да ће се берба дувана у 1936 години процењивати по вишим ставкама и боље плаћати, а у ствари да се је дуван процењивао по нижим ставкама и слабије плаћао; да су сadioци дувана очекивали II-а категорију, а да им се то није испунило. Навео је даље: да су вршене злоупотребе при исплати дувана; да је незадовољство због тога у народу што не сме заламатити цвет на дувану и да је дуван због тога прегорео и презрео и због тога ниже класиран и ниже плаћан; да је станица у Домановићима давала сadioцима слабо и дегенерисано семе и да се је због тога половина дувана покварила; да је на неким станицама откупљиван дуван боље а на неким лошије и да је због тога долазило до буне па и до обуставе рада: да се је у почетку процењивао и плаћао дуван по 18—22 динара, а касније, под притиском инспекторских органа, да се је слабије плаћао. И напослетку, да су откупне комисије биле самовољне и њезини чланови били нетактични.

Господо, ја сам по овим питањима прибавио извештај, а марта месеца нисам био у стању због тога што сам прибављао те извештаје, да олама одговорим на ову интерпелацију, коју ми је упутио народни посланик г. Прека. Да сам та обавештења имао тада у ономе облику како их данас имам, ја би још тада одговорио г. народном посланику. Међутим, пошто је завршена буџетска дебата, одложене су скупштинске седнице, и због тога је прошло три месеца да на ту интерпелацију нисам могао одговорити, него сам у могућности тек данас то да учиним.

Пре свега, господо народни посланици, утврдићу то, да Управа државних монопола није обављала претставништву Удружења садилаца ду-

вана за Херцеговину, да ће дуванске бербе из 1936 године у Херцеговини плаћати само по вишим ставкама, односно по II-а категорији. Напротив, Управа државних монопола актом М. Бр. 13128/II од 4-XI-1936 известила је Удружење садилаца дувана за Херцеговину да ће се откуп дувана бербе 1936 године у Херцеговини извршити објективно и према прописима Закона о државним монополима, а по мерилима изнетим у објави за садњу дувана у 1936 години.

Рад откупних комисија стално је под надзором руковођа комисија. Тај рад подвргнут је и контроли стручних виших инспекционих органа, а од године 1935 дате су откупним комисијама нарочите инструкције у духу интенција привредне политике Краљевске владе, да се откуп дувана има да врши правилно и објективно. О неком самовлашћу, злоупотреби или нетактичности одређених стручних државних чиновника за процену дувана није ми ништа познато. Резултати откупа дувана у 1935 и 1936 години били су толико повољни, мада смо их откупљивали са мањом ценом, баш због нарочито пажљивог рада откупних комисија и Краљевској влади односно Министарству финансија баш од стране Удружења садилаца дувана из Босне и Херцеговине давата су и писмена признања о томе. Ја сам тек данас чуо од г. интерпеланта име једног лица на кога се жале у томе правцу. Ја ћу то име прибележити и учинити што је потребно. Ако имате, господине посланиче, и других случајева у томе правцу, ја Вас молим да ми доставите, ја ћу Вам на томе бити благодаран и нећу да пропустим учинити што је потребно. (Одобравање).

Али насупрот томе стоји ово, по обавештењима која сам добио од стране Монополске управе, да су се извесни сadioци дувана у Херцеговини, приликом овогодишњег откупа, огрешили о прописе Закона о државним монополима. Ја опет констатујем са задовољством, да су те грешке наших сadioца дувана у Херцеговини ове године биле минималне у оном погледу у коме су се ранијих година најчешће дешавале, а то је у погледу откупа количине дувана. Али је било случајева и ове године, да се дуван није у потпуности, односно никако предао. Било је прекршаја и других законских прописа, а нарочито што је ове године пало у очи, било је много ометања правилног рада откупних комисија. Само на основу и због повреде законских прописа, извесни сadioци дувана били су искључени од садње дувана за ову годину, а највећи број тих искључених лица огрешио се о прописе који говоре о реду и откупу и због тога што су правили приликом откупа немире, јер је било чак и физичких напада на оцењиваче. Чак су ометане откупне комисије у раду тиме, што се дуван, донесен данас, неће да прода, него однесе кући и донесе други дан. Цена, коју ће сadioци дувана постићи при откупу дувана, зависи не само од квалитета донетог дувана, него и од процента срећености и стања у коме се дуван налази приликом откупа. Због тога је искључено да сadioци дувана постигну једну исту цену приликом откупа дувана, јер је и по природним односима немогуће да сви сadioци донесу дуване једнаке квалитетне вредности.

Није тачно да су дувани у почетку откупа плаћани добро, а да су доцније, под притиском инспекционих органа, плаћани слабије. Ако су код

неких комисија одмах у почетку неки дувани имали већу просечну цену, они су је имали само зато што су били квалитативно бољи.

Дувани донети на откуп једнога дана код разних комисија, из разних реона дуванских станица нису потпуно исте квалитативне вредности, па и код једне исте комисије једног истог дана не долазе на предају увек дувани исте квалитативне вредности. Према томе, цене могу бити различите и код једне комисије, а у толико пре кад је у питању више комисија.

Прописи о заламању дуванских струкова не могу се узети за узрок подгоревању дуванског лишћа. Дуванско лишће може да подгори и на заломљеним и на незаломљеним дуванским струковима. Узрок подгоревању дуванског лишћа лежи у томе, што га садилац није благовремено обрао.

Дуванска станица у Домановићима ради на поправци квалитативног нивоа херцеговачко-далматинских типова дувана по научно признатим методама, које не допуштају никакву дегенерацију семена. То би била срамота за станицу да пусти у промет за садњу дегенерисано семе. Она је ту за то да регенерише а не да дегенерише. Слаб квалитет дувана и не зависи само од те врсте семена, већ и од годишњег времена, сушења и начина обраде произведеног дувана. Садници дувана дугим заламањем врхова дуванских струкова теже да постигну што већу количину на штету каквоће дувана.

Толико са стручне стране. Ја желим да користим прилику да потсетим Народну скупштину како је Краљевска влада за бербу дувана 1936 године повећала откупне цене за 20% од цена које су се плаћале једну годину дана раније. Међутим, господо народни посланици, кад се уважи да смо ми у Финансијском закону за 1936/37 донели извесне норме којима су промјењене одредбе Монополског закона по којима је дуванским садницима одбијено при откупу 12% најмње ферментације, одбијано 30 пара по једном килограму за комисијске трошкове, кад се то уважи, онда излази да повишење откупних цена испада не за 20 него за више од 30% према ценама које су садници дувана добијали годину дана раније. Ове одредбе несумњиво да су обрадовале саднице и они су се одазвали повећаном садњом дувана 1936 године, и да није било местимично оваквих незаконитих поступака појединих садница приликом откупа, не би требало, ја мислим, да се према њима примене мере искључења садње дувана, а најмање онда кад се баш у Херцеговини број струкова ове године знатно повећао. Пре би се право садње њима задржало, но што би се новим садницима давало.

Објавом за садњу дувана у 1937 години за реоне дуванских станица у Херцеговини одобрено је 175,400.000, дакле, 40,800.000 дуванских струкова више него у 1936 години. Међутим, за садњу дувана у овој години у Херцеговини је пријављено 257,680.335 струкова, односно 24.067 лица, дакле, 123,080.335 дуванских струкова или 5.378 лица више него што је у прошлој години у Херцеговини за садњу било одобрено. Овакав одзив за садњу дувана у 1937 години најбољи је доказ да су херцеговачки садници дувана били задовољни извршеном проценом дувана бербе 1936 године. Ранијих година, баш због неправедне процене народ

у Херцеговини демонстративно је почео да напушта садњу дувана.

Сад се он садњи дувана, као корисној привредној грани, враћа и у његовом враћању Краљевска влада ће настојати да га подржава.

Према томе, а у вези са постављеним питањем, част ми је одговорити и утврдити ово:

1) Лица која испуњавају законске прописе за садњу дувана добила су дозволу за садњу у 1937, наравно, и ово у границама повишеног максималног контингента струкова. Узроци због којих су поједина лица одбијена од садње леже искључиво у противзаконитим поступцима самих садилаца, који су се огрешили о законске прописе тиме, што су у потпуности или делимично отуђивали своју бербу, што су стварали нереде при откупу, што су вршили физичке нападе на чланове откупних комисија и тако ометали њихов рад;

2) Одбацујући жалбе садилаца којима је овако ускраћена дозвола за садњу, монополски инспекторат у Сарајеву правилно је по закону поступио; и

3) Пошто се, према одредбама става 4 § 20 Закона о државним монополима, решења монополског инспектората у Сарајеву по овим жалбама не могу мењати, нема могућности а ни разлога да их поништавам. (Пљескање и одобравање код већине).

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо, има реч народни посланик г. Никола Прека да се изјасни да ли је задовољан са одговором господина Министара.

Никола Прека: Господо народни посланици, ја се нисам устручавао да са овога мјеста признам, да је Краљевска влада и г. Министар финансија ове године, 1936 године, откуп духана извршила много боље у Херцеговини него што је то било у 1933 и 1934 години. Ја се, господо, нисам устручавао да признам, да је Краљевска влада у 1936 и 1937 години повисила садњу струкова у Херцеговини, али, господо, ја овдје тврдим и констатирам да то још није она мјера, она висина коју смо ми имали у откупу духана. Године 1930 и 1931 било је 200 милиона засађених струкова, а откуп је био 105 милиона динара. Данас нема више од 175 милиона засађених струкова, а откуп је био непуних 70 милиона динара. Дакле, разлика и у струковима, а знатна разлика и у новцу. Али, господо, сасвим је разумљиво, и треба то отворено и рећи, да је разлика између 1934, 1935 и 1936 године знатна.

Г. Министар финансија у своме одговору рекао је, да пошто су извјесна лица извршила извјесне изгреде при откупу духана да су била кажњена одузимањем права сађења духана. Господо, ви ћете сви то потврдити па и сам г. Министар, да је то драконска казна која уопће треба да се избрише из закона. И прије је било нереда, па знате како је, људи смо. Зашто су нреди били, дозволите ми да овде будем мало опширнији. Сељак који сади духан, он није слободан сељак. Слободан је сељак онај који је господар, онај који сеје на своме посједу оно што хоће и што жели и што на његовој земљи може да роди, који свој производ доноси слободно на тржиште, погађа се и продаје га ако му цјена конвенира, а ако не, он га натовари на своја кола и враћа у свој хамбар. Сељак, који се бави сађењем духана, то

је монополисани сељак. Он смије да сади, ако му се дозволи. Смије да посади онолико, колико му се одреди, и да и кад све то учини, поред тешке обраде духана, и кад га обере, осуши, удемети и донесе пред откупну комисију, он је не смије да погађа и да говори. (Један глас: Смије да говори!) Он може да говори колико хоће, али не може да се погађа. (Један глас: Може да оспори!) Он може да оспори цијену, али је препуштено комисији да она одреди и квалитету и цијену духану, и он се мора задовољити са процјеном комисије. То је, дакле, господо, монополизирани сељак, а не слободни. Кад је то тако и кад извјесни наши крајеви морају бити жртва и морају то да подносе, онда је оправдан наш захтјев кад тражимо од Монополске управе да њено чиновништво не буде непристојно и необазриво према сељаку, чији се труд одузима како се хоће.

Господо, још једно. Ја мислим да ако су сељани чинили изгреде, онда против изгредника треба да се поведе истрага преко Среског начелства или суда и да они за те изгреде буду кажњени, али свака казна коју би изрекао срески суд она би била блажа према казни одузимања сађења духана — одузимања егзистенције садиоцу духана и тиме његовој обитељи.

Ја зато молим г. Министра, који је човек социјалан и који има осећаја и који је показао и до сада да хоће да помогне том нашем свијету, да он у том погледу, уколико је то законски пропис, тај пропис измијени, а у колико је то упута, да та упута буде одмах опозвана и да се даду друге инструкции том чиновништву.

Још једно, господо, ја нисам непријатељ нашег чиновништва, јер знам шта значи бити чиновник. То значи слушати наредбе старијих. Ми смо индивидуалисти, ми тешко слушамо. Ми нисмо Нијемци, нисмо машина да слушамо. Ја бих молио г. Министра да нареди Монополској управи

да мијења чиновнике који су дуго година на једном мјесту.

Имаде још једна одредба у Монополском закону, а то је процјена духана у зеленом, процјена у листу, односно у сухом, и процјена у гривнама. То је такође једна тешка мјера. Будите увјерени кад би наша Монополска управа остала код процјене духана у зеленом стању не би ништа изгубила, нити би било опасности великог шверца. Свака друга мјера је шиканација сељака, али му даје више могућности да шверцује него процјена у зеленом стању.

Треће, треба препустити нашем сељачком свијету, који се већ преко 300 година бави садњом духана, да он одреди сам кад ће откинути цвијет, а не да му дође финанс, који никада није видио духан и не зна какав је и не разумије се у обраду духана, да он одреди кад треба да се цвијет кида. Будите увјерени да наш сељачки свијет зна шта треба духану, и он је толико вјешт да му да све оно што је у питању квалитета и ароме, јер што је духан бољи биће и боље плаћен.

Ја сам увјерен да ће моје добронамјерне примједбе г. Министар примити, уважити и дати у том погледу потребна наређења монополској управи. (Пљескање).

Потпретседник Војко Чвркић: Господо народни посланици, како се ни један говорник није пријавио да учествује у дискусији по овој интерпелацији, то је дискусија по истој завршена. С друге стране, пошто није предложен никакав прелаз на дневни ред, ни мотивисан нити пак прост, то у духу § 75 Закона о пословном реду у Народној скупштини сматрам, да је данашња дискусија по дневном реду завршена, те са вашим пристанком данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за сутра у 10 часова пре подне са следећим дневним редом: Претрес извештаја Одбора за проучавање предлога закона о истузимама.

Седница је закључена у 14.25 часова.